

Zolnay János

Integrációs elemek és növekvő
egyenlőtlenségek a magyarországi
közoktatásban
(1990-2010)

A közoktatási rendszer jellemzői (1993-2011)

- Az általános iskolák többségét a helyi önkormányzatok tartják fenn
- Szabad tankönyv és program választás
- Szabad iskola választás
 - Az iskolák számára lehetővé teszi a szelekciót
- Normatív finanszírozás
 - Többsége nem címkézett támogatás
- Nem egységes oktatási szerkezet
 - A legelterjedtebb nyolc osztályos általános iskolák mellett működnek a korai szelekciót erősítő hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok is

Az iskolák és tanulók megoszlása fenntartók szerint (2010)

Fenntartó		Általános iskola (%)	Gimnázium (%)	Szakközépiskola (%)	Szakközépiskola (%)
Helyi önkormányzat	schools	81	47	42	45
	pupils	89	57	50	55
Megye/Budapest	schools	4	15	23	22
	pupils	1	15	29	27
Állam	schools	1	3	3	2
	pupils	1	4	3	2
Egyház	schools	8	17	5	6
	pupils	6	18	2	3
Alapítvány	schools	3	12	20	17
	pupils	1	5	11	8

Az önkormányzati rendszer jellemzői (1990-2011)

- Decentralizált és fragmentált
- Biztosítja a helyi közoktatást és szociális ellátásokat
- Nincsenek szociális és oktatási decenentralizált közigazgatási kormányzati szervek
- Nincsenek elkülönített normatív támogatások
- Újra elosztható pénzügyi források

Önkormányzatok állami támogatása a GDP-hez viszonyítva (2008)

Ország	2000	2008
Cseh Köztársaság	8,7	11,4
Magyarország	13,0	11,4
Lengyelország	15,5	14,1
Szlovákia	2,8	5,5

Integrációs oktatási politika (1991-2010)

- A középiskolák beiskolázási keretszámairól nem a kormány dönt
- A középiskolába járó fiatalok száma emelkedik
- A kötelező iskolalátogatás korhatárát 16-ról 18 évre emelték

Általános iskolában végzett tanulók középfokú továbbtanulási arányai

	1998		2010	
	Nem cigány gyerekek	Cigány gyerekek	Nem cigány gyerekek	Cigány gyerekek
Nem tanult tovább	2,3	16,5	0,1	5,5
Szakmunkásképző	41,0	70,2	27,4	67,6
Szakközépiskola	38,3	9,3	39,1	19,0
Gimnázium	18,3	3,7	32,7	7,8

Az egyenlőtlenségek növekedése a közoktatásban

- Szabad iskolaválasztás – a szülők szabadon választhatnak iskolát
- Eltérően más OECD országoktól a gyerekek iskolai teljesítményét és továbbtanulását a erősen befolyásolja a korai iskolaválasztás
- Az iskolarendszer szétszakadása
- „White flight” – növekvő szegregáció

Cigány gyerekek aránya az általános iskolában (6-14)

Year	%
1971	6
1993	11
2009	15

A hátrányos helyzetű és az alacsony iskolai végzettségű szülők hátrányos helyzetű gyerekeinek aránya az általános és a középiskolában

	Hátrányos helyzetű (HH) (%)	Hátrányos helyzetű gyerekek alacsony iskolai végzettségű szülővel (HHH) (%)
Általános iskola	33	14
Szaktanulmánytervező	29	10
Speciális szaktanulmánytervező	31	14
Szakközépiskola	14	3
Gimnázium	9	1

A gyerekek megoszlása a különböző középiskolákban

	Összes gyerek (%)	Hátrányos helyzetű (%)	Hátrányos helyzetű gyerek alacsony iskolai végzettségű szülővel(%)
Szaktanárképző	22	41	56
Speciális szaktanárképző	2	3	6
Szakközépiskola	42	36	28
Gimnázium	35	19	11

Az iskolások szövegértési pontszáma és az iskolai teljesítményt befolyásoló tényezők (PISA 2009)

Ország	Iskolások szövegértési pontszámának átlaga	Az iskolai teljesítményt mennyiben magyarázza az iskolás társadalmi helyzete (%)
Cseh Köztársaság	478	12,4
Magyarország	494	26,0
Lengyelország	500	14,8
Szlovákia	477	14,6
OECD átlag	493	14,0

A szövegértési pontszámok szórása az iskolákon belül és az iskolák között (PISA 2009)

Ország	Iskolákon belüli szórás	Iskolák közötti szórás
Cseh Köztársaság	52	49
Magyarország	37	69
Lengyelország	80	25
Szlovákia	55	35
OECD átlag	65	40

Az iskolai osztályok megoszlása etnikai összetétel szerint 2000, 2004, és 2010-ben

	2000 (%)	2004 (%)	2010 (%)
Homogén nem cigány osztályok	5,6	10,1	8,8
Nem cigány többségű osztályok	60,9	56,7	42,8
Roma többségű osztályok	22,8	19,6	36,4
Homogén roma osztályok	10,6	13,6	12,1
Roma többségű és homogén roma osztályok együtt	33,4	33,2	48,5

Az alacsony iskolázottságú szülők hátrányos helyzetű gyerekeinek aránya a hátrányos helyzetű gyerekek kvartiliseiben

Year	1 kvartilis	2. kvartilis	3. kvartilis	4. kvartilis
2004	0,002	9,9	27,7	59,1
2005	0,95	15,2	33,8	64,9
2006	1,4	14,4	32,4	64,1
2007	2,6	16,2	34,2	65,3

Antiszegregációs intézkedések (2002-2005)

„Puha” intézkedések (2002-2004)

- Antidiszkriminációs jogszabály
- Szegény gyerekek kötelező óvodáztatása
- Tanulók kiegészítő osztályba kerülésének nehezítése
- Kiegészítő osztályban vagy iskolában tanuló diákok integrációja.
- Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrált oktatásának normatív finanszírozása
- Ösztöndíjrendszer hátrányos helyzetű tanulók számára

.

Antiszegregációs intézkedések (2005-2010)

Az iskolaválasztás korlátozása

- A beiskolázási körzetek határainak kialakítása úgy, hogy az alacsony iskolai végzettségű szülők halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeinek arányának különbsége két körzet között 25% alatt legyen
- A beiskolázási körzeten kívülről jelentkező gyerekeknél előnyben kell részesíteni a hátrányos helyzetű tanulókat

A kormány deszegregációs politikájának csapdái

- Az Oktatási Minisztérium nem tudja megakadályozni, hogy az önkormányzatok figyelmen kívül hagyják az antiszegregációs intézkedéseket, mert
 - Az iskolák adminisztratív összevonásával formálisan eltűnik az intézmények közötti szegregáció
 - Az iskolák összevonása érintetlenül hagyja a beiskolázási körzetek határait
 - A magas státuszú iskolák számára lehetőségként jelenik meg olyan speciális osztályok indítása, amely figyelmen kívül hagyja a beiskolázási körzeteket és elsősorban a nem roma tanulóknak biztosít helyet
- Az iskola fenntartó önkormányzatok nem tudják ellenőrizni a tanulók „vándorlását” az egyes iskolák és beiskolázási körzetek között

Saját iskolakörzetében tanuló gyerekek aránya (2010)

Település mérete	%
Megyei jogú város	36,2
város	71,2
kisváros	64,6
falu	72,0
Alacsony lakónépesse gű falu	76,0

Iskolakörzetekből elvándorló gyerekek aránya (2010) (%)

Település mérete	
Megyei jogú város	7,3
város	9,1
kisváros	20,0
falu	8,0
Alacsony lakónépségű falu	22,0

A gyerekek vándorlása Pécs különböző státuszú körzeteiben és iskolái között (2009)

	„Vándorló” gyerekek (%)	„Vándorló” gyerek alacsony iskolai végzettségű szülővel (%)	„Vándorló” roma gyerek (%)
Alacsony státuszú körzetben élő, de magas státuszú iskolába iratkozott	28	7	5
Magas státuszú körzetben élő és magas státuszú iskolába iratkozott	12	5	4
Alacsony státuszú körzetben élő és alacsony státuszú iskolába iratkozott	9	45	33
Magas státuszú körzetben élő és alacsony státuszú iskolába beiratkozott	4	16	20
Speciális iskolába járó gyerekek	5	16	15

Oktatáspolitikai jogállam bukása után (2012)

A liberális oktatáspolitikai jogállam bukása

- Az állam, mint iskolafenntartó megjelenése
- Normatív finanszírozás megszűnése
- A tananyag kormányzati ellenőrzése

Az integrációs oktatáspolitikai jogállam bukása

- Az állam határozza meg a középiskolai keretszámokat
- Gimnáziumi férőhelyek száma 40%-al csökken
- Az iskolai tankötelesség határát 16 évre csökkentették

Köszönöm a figyelmet!